

Hierbij willen we dan ook een ieder vragen het komende seizoen materiaal uit Nederland en het buitenland te verzamelen en op te sturen. Bij gedroogd materiaal is het essentieel dat er een beschrijving bij zit en liefst ook een dia waarbij de kenmerken goed zichtbaar zijn. Let vooral ook op de smaak van de melk (los van het vlees!). Mocht verzamelen niet mogelijk zijn, geef dan de vindplaats zo spoedig mogelijk door aan één van ons, dan kunnen we ter plekke gaan kijken.

Als je vers materiaal hebt, kan dit, mits voorzien van vindplaatsgegevens en goed verpakt, **ongefrankeerd** opgestuurd worden naar het Rijksherbarium afd. Mycologie, ter attentie van M.E. Noordeloos, Antwoordnummer 10397, 2300 WB Leiden. Vermeld op de buitenkant: **Spood! Vers materiaal! Bel vantevoren dat het pakje onderweg is, anders loop je kans dat het te lang in de postkamer blijft staan!** Bellen is ook belangrijk om te zien of Chiel wel aanwezig is. In het verzamelseizoen is hij nogal vaak afwezig, en dan kun je het beter aan Roeland melden, of de vondsten zelf beschrijven en drogen. Dank voor de medewerking!

Coolia 38: 116 - 118. 1995.

OECOLOGIE EN VERSPREIDING VAN PHOLIOTA LUCIFERA IN NEDERLAND

Gerrit Keizer, Albrandswaardsedijk 4, 3171 TH Poortugaal

The ecology and distribution of *Pholiota lucifera* (Lasch) Quél. in the Netherlands is presented. Pieces of wood (mainly *Salix*) on muddy clayey soils are most frequently mentioned as substrate, and floodmarks and willow coppices along large rivers as habitat.

In april 1980 ontving ik van Kees Bas een brief over een eerder opgestuurde *Pleurotus*, die eindigde met het P.S.: "Let in de grienden eens op *Pholiota lucifera*! (op stukjes hout in en op modderige bodem)". En zowaar, enkele jaren later vond ik in het vloedmerk langs de Oude Maas in de Johannapolder bij Poortugaal enkele exemplaren van de Fijnschubbige bundelzwam.

Beschrijving

De Fijnschubbige bundelzwam (*Pholiota lucifera* (Lasch) Quél.) is een opvallende, ook macroscopisch goed te onderscheiden soort met een heldergele tot goudgele (lucifera = lichtdragend), naar oranje- tot roestbruin verkleurende hoed en met een bleekgele, aan de basis naar donkerbruin verkleurende steel met een vluchtige, vlokkig-vliezige, gelige afstaande ring. De hoed en het gedeelte van de steel onder de ring zijn met kleine, druppelvormige, aangedrukte, vezelige vlekjes of schubjes bedekt. Moser (1978) heeft de soort zelf kennelijk nooit gezien. Hij beschrijft *Pholiota lucifera* summier als een eventuele "Sammelart" op begraven naald- en loofhout. Tjallingii-Beukers (1987) geeft

een gedetailleerde beschrijving en neemt de soort zonder taxonomisch commentaar in haar Nederlandse *Pholiota*-boekje op. Voor een uitgebreide beschrijving en een tekening wordt hiernaar verwezen. De waargenomen exemplaren wijken alleen macroscopisch in één opzicht af van haar beschrijving. De hoeden worden op bemost drijfhout wel 10 tot 12 cm in doorsnede, de stelen tot 8 cm lang en tot 14 mm breed.

Verspreiding en oecologie

Op pagina 66 van de Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging XV (1926) wordt deze zeer zeldzame soort voor het eerst vermeld, uit een tuin van de Technische Hogeschool te Delft in de herfst van 1924. Het materiaal werd echter niet geconserveerd. De eerste controleerbare waarneming, waarvan exsiccaten in het Rijksherbarium werden opgenomen, was op 17 september 1974 in Hoogvliet (Meeuwenplaat) op drijfhout in een *Salix*-griend langs de Oude Maas in SBB-kmhok 37.55.14 (Smits & Mennema, 1975: 2).

De in de inleiding genoemde eerste waarneming in de Johannapolder in Poortugaal vond plaats op 6 oktober 1984 (SBB-kmhok 37.56.23). *Pholiota lucifera* werd op deze vindplaats, op 1987 na, gedurende een zevental opeenvolgende jaren met enkele, en tot twee maal toe met 13 exemplaren op begraven en/of met bies en riet bedekte wilgetakken en drijfhout langs het vloedmerk aangetroffen. Na 1990 werd zij niet meer gevonden, waarschijnlijk omdat het substraat inmiddels uitgeput was geraakt. De loofhoutbosjes op de kalkhoudende rivierklei van de Johannapolder blijken in de loop der jaren overigens een goede biotoop voor Bundelzwammen: *Phaeogalera (Pholiota) oedipus* (massaal op *Populus*-takjes in zachte winters), *Pholiota connissans* (op elzestobben), *Pholiota gummosa* (op begraven hout), *Pholiota lenta* (op een in het water staand stamdeel van een dode Wilg), *Gymnopilus spectabilis* (op loofboomstobben) en *Gymnopilus hybridus* (op een liggende wilgestam). Verder komen op Midden-IJsselmonde *Pholiota squarrosa* (op Beuk en *Robinia pseudoacacia*) en *Pholiota populnea (destruens)* voor.

In het Ruigeplaatbos te Hoogvliet werd de Fijnschubbige bundelzwam voor het eerst in het najaar van 1984 door Remco Andeweg aangetroffen. Een eigen waarneming van twee exemplaren op begraven hout in het hogergelegen parkbosgedeelte van het Ruigeplaatbos volgde op 17 augustus 1985 (SBB-kmhok 37.45.43). Op 11 november 1989 vond ik in hetzelfde kilometerhok 40 exemplaren op bealgd en bemost drijfhout in een regelmatig onderlopend wilgengriend langs de oever van de Oude Maas. Half september 1990 waren slechts 3 jonge exemplaren aanwezig, eind oktober 1991 werden 50 exemplaren geteld. Begin oktober 1992 werd het me met 110 exemplaren even verblindend geel voor de ogen. Met 30 exemplaren in 1993 en 25 exemplaren in 1994 lijkt ook deze vindplaats inmiddels wat op zijn retour te zijn.

Vanaf september 1990 werden door het echtpaar Piepenbroek elk jaar 2 tot 9 exemplaren waargenomen in het kleigatengebied bij een oude steenfabriek in de omgeving van Windesheim (SBB-kmhok 27.15.55). Hier komt *Pholiota lucifera* voor op gedeeltelijk begraven, bemoste takken of stammetjes van Wilgen en Elzen (aangehecht aan een elzeprop) op vochtige tot droge grond met puinresten in een aangeplant loofbosje met Els en Meidoorn bij een groot kleigat met wilgen langs de rand. Ook vonden zij enkele exemplaren op oude (eiken?) spoorbielzen in een ruig gedeelte met Brandnetels en Bramen onder Meidoorns en Wilgen.

In de buitenlandse literatuur worden uitsluitend vondsten op begraven hout en wilgetakken, soms verborgen onder Brandnetels, vermeld. Enderle (1992) beschrijft daarnaast zelfs een vondst direct naast een paardemesthoop, die door E. Zengerle aan een bosrand nabij Riedheim zou zijn gedeponeerd.

In Nederland fructificeert de Fijnschubbige bundelzwam na 1990 nog op twee vindplaatsen. Uit recente literatuur blijkt, dat *Pholiota lucifera* in Duitsland, in Midden Europa, in de voormalige Sovjet-Unie en de Baltische staten, in de Verenigde Staten, in Tanzania (Enderle, 1992) en in Zweden (Jacobsson, 1987) ook slechts van één of enkele vindplaatsen bekend is. In Denemarken werd hij in 1990 als bedreigde soort op de Rode Lijst opgenomen.

Slotopmerkingen

Met dank aan Else Vellinga voor het kopiëren van recente literatuur en aan Gerrie Piepenbroek voor het verstrekken van gegevens over de vindplaats in Windesheim. De toenmalige beheerder van het Ruigeplaatbos, Johan Schot, verdient een eervolle vermelding voor zijn tijdige ingrijpen, waardoor de rijkste vindplaats langs de Oude Maas in Hoogvliet niet aan de opschoonijver van Rijkswaterstaat opgeofferd werd (Keizer, 1994: 91).

LITERATUUR

- Enderle, M., 1992. 21. Beitrag zur Kenntnis der Ulmer Pilzflora: Bemerkenswerte Agaricales-Funde IX. Ulmer Pilzflora III: 7-54.
- Jacobsson, S., 1987. Om tofsskivlingar (*Pholiota*) i Sverige. Jordstjärnan 8: 24-35.
- Keizer, G.J., 1994. Paddestoelen en natuurbeheer: enkele conclusies. In: Th. Kuyper (red.), Paddestoelen en natuurbeheer: wat kan de beheerder? Wetensch. Meded. K.N.N.V. 212: 90-93.
- Moser, M., 1978. Die Röhrlinge und Blätterpilze. Kleine Kryptogamenflora, Band IIb/2, Basidiomyceten 2. Teil: 297. Stuttgart, New York.
- Smits, C. & J. Mennema, 1975. Floristische Inventarisatie van IJsselmonde-West. Openbaar Lichaam Rijnmond (1974-1975): 2.
- Tjallingii-Beukers, D., 1987. De fungi van Nederland. Het Geslacht *Pholiota* (Bundelzwammen). Wetensch. Meded. K.N.N.V. 185.

*korstmossen, mooie paddestoelen, schimmels, zwammen,
geboekte informatie:*

Natuur en Boek

de winkel waar men ook voor u bestelt

Bankastraat 10, 2585 EN - Den Haag, 070 - 350 56 48